

«Ақпараттық-талдау орталығы» АҚ

Мектептердің тиімділігін өлшеу – тиімді әдіс бар ма?

Айгерим Копеева,

King's College London
MA Education Management

Мектептерді бағалаудың «сөзсіз тиімді» әдісі жоқ

Ұлттық емтихандардың нәтижелері

Value-added әдістемесі (Англия)

Мектептерді тексерудің қорытындылары
жөніндегі есептер

ҰБТ нәтижелері мектептер қызметінің сапасын пайымдау үшін пайдаланылады

Олар қаншалықты көрнекі болып келеді?

- ҰБТ тапсыруға бел буған түлектердің үлесі 2016 жылға дейін азайып келді

- ШЖМ: ҰБДҚ алдын-ала деректері бойынша 2016ж. 3038 мектепте оқушылардың тек 7,2%-ы ғана білім алады.

Мектепті бітіретін түлектер 5-10 оқушы ғана болуы мүмкін

ҰБТ-2015: ШЖМ оқушыларының орташа көрсеткіші - 74,9 балл

Сыни ойлау дағдыларын және функционалдық сауаттылықты емес, абсолюттік білімді өлшеу

Мектептің сапасын тестілеудің қорытындылары бойынша пайымдау әділ ме?

 GCSE нәтижелері Англияда рейтингтік кестелерді (league tables) құру кезінде пайдаланылады.

"бұндай рейтингтер ата-аналарға тек ақпараттың «беттік» бөлігін ғана ұсынады" (Goldstein және Leckie, 2008).

Орта білім берудің жалған нарықтық жүйесі – мектептер өз жетістіктеріне оқушыларды тарту үшін жарнама жасайды

«Артта қалған» мектептердің мұғалімдері өз әріптестерінен анағұрлым аз/нашар жұмыс жасайды деп айта аламыз ба?

Баланың әлеуметтік-экономикалық мәртебесі оның академиялық үлгеріміне ықпал етеді

Мектеп оқушыларының қорытынды балдарын/бағаларын бүкіл мектеп қызметінің сапасы туралы қорытындылар жасау үшін пайдаланудың белгілі қателіктері бар.

Department
for Education

Англия Білім Департаментінің зерттеуі (2014ж.): GCSE нәтижелеріне оқушылардың ата-анасының білім деңгейі анағұрлым үлкен әсерін тигізеді. Отбасының ӘЭМ, баланың тегін ыстық тамақты алуы да баланың 16 жастағы академиялық жетістіктерін анықтайды.

«...мектеп пен мұғалімдердің қызметі оқушылардың қорытынды бағалары арқылы нақты бағалана алмайды, өйткені олар тек мектепке қабылдаудың сапасын ғана көрсете алады (Gorard, 2012).

Англияның тәжірибесі: Value added – немесе мектептер баланың ілгерілеуіне не «қосты»

Мектептерді оқушылар мектепке барған мерзім ішінде көрсететін ілгерілеу бойынша бағалау.

🚩 Оқушылардың алғашқы деректерін жинау

🚩 Бағалаудың келесі кезеңінде оқушылардың көрсеткіштерін болжау

🚩 Нақты және болжалған нәтижелер арасындағы айырмашылықты өлшеу

Бұл айырмашылық мектептің «нәтижесі» ретінде белгіленеді және бір мектеп оқушыларының ілгерілеуін басқа мектептегі құрдастарының көрсеткіштерімен салыстыруға мүмкіндік береді

Мүмкін болатын ауытқулар

- оқушылардың «кірістегі» және «шығыстағы» жетістіктері осы құралдың көмегімен өлшенеді

- заоқушылар туралы сенімді деректерді жинау қиын

- мектептердің «стратегиялық тәртібі» [de Wolf және Janssens, 2007]

Опыт Англии: Contextual value-added

2006

Мектеп қосқан құндылықты өлшеуге оқушылардың әлеуметтік контексті қосылды: этникалық/тілдік тиістілік, жыныс, оқушының тегін ыстық тамақты алуы есепке алынатын болды

2010

Білім Департаменті «отбасына байланысты бала үшін төменгі нәтижелерді алдын-ала белгілейтін жетістіктерді өлшеудің бұндай әдісін қолдану адамгершілікке жатпайтыны» туралы мәлімдеді [Courtney, 2016].

Мектептің «құдыреттілігі» ме?

Қазақстанда жағдайы төмен отбасылардан шыққан оқушылар ӘЭМ жоғары отбасылардан шыққан құрдастарынан шамамен екі оқу жылына артта қалып отыр (PISA 2012).

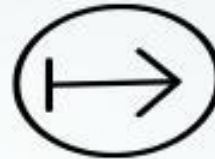

Мектептерді тексеру (аттестаттау)

ККСОН
МОН РК

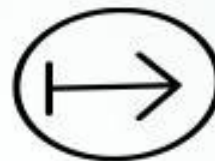
Мемлекеттік
аттестация

Аттестациядан
өтті
Аттестациядан
өтпеді

OfSTED

Мектептерді
тексеру

Талаптарға сәйкес
келмейді
Жетілдіруді қажет
етеді
Жақсы мектеп
Үздік мектеп

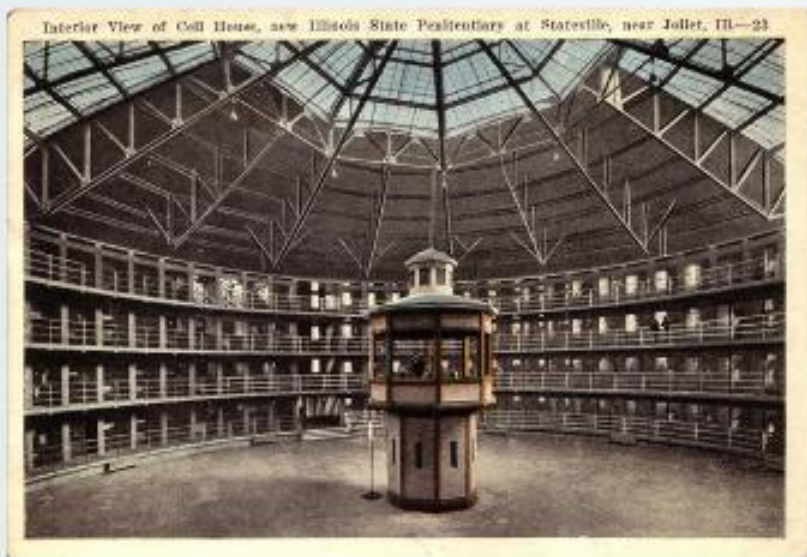
OfSTED сыны

- оқу процесіне «араласу»
- «жоғары мөлшерлеме» мектептердің жоғарылатылған күйзеліс деңгейін тудырады
- «Паноптикум» атмосферасын құру

Мектептерді тексеру: паноптикум

Джереми Бентам (1748-1832) – Panopticon, «мінсіз түрме»

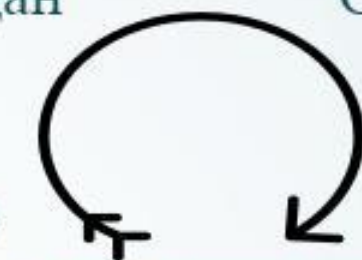
2006, Перримэн бұл терминді білім беру жүйесімен байланыстырады

Жазаланудан қорқу

Жоғары мөлшерле мелер

Стратегиялық тәртібі

Мектептің моральдық ахуалы

Аттестацияның нәтижелері

2003, Ball - Егер бақылаушы орган жазалаушы немесе ынталандырушы ретінде қабылданса, бұл мектептерді қалыпты ішкі өмір салтынан ауытқуға ынталандырады

Ball - «құндылықтардың шизофрениясы»

Мектептің тиімділігін бақылаушы органның қысымы, жазалаудан қорқу немесе жоғары мөлшерлемелер мұғалімнің жүріс-тұрысына әсер еткенше, таза түрде өлшеу мүмкін емес

Мектептердің тиімділігін өлшеу: түйіндеме

Қорытынды тестілеудің нәтижелері (оның мазмұны тудыратын сұрақтардан басқа) көбінесе мектептерге қабылдау сапасын ғана көрсетеді

Мектептің баланың ілгерілеуіне қосатын үлесін (value added) анықтау үшін білімді бағалаудың әділ құралы және әр оқушы деректерінің қолжетімділігі керек

Аттестаттау комиссиясының есептері мектептің перформативтілігінің дәрежесіне байланысты болып, онша сенімді ақпаратты қамтымауы мүмкін

Мектептерді тиімді бағалау: қорытындылар

ҰБТ және басқа тесттер нәтижелерінің мектептерге зардабы тигеуі керек.

Оларды тексерістердің нәтижелерімен бірге кешенді түрде ескеру керек

Мектептерді әдістемелік сүйемелдеу үшін оларға аттестациядан кейін қолдау көрсету керек

Сапаны бақылау жүйесінің теңгерімін қамтамасыз ету керек

Мектептің бала ілгерілеуіне қосатын үлесін анықтау үшін білімді бағалаудың әділ құралы және әр оқушының деректері қолжетімді болу керек.

Түлек емтихандардың мазмұнын жаңарту жұмысы өзекті

Мектептердің «стратегиялық тәртібін» тудыратын ортаның пайда болуын болдырмау

Тексерістер әдеттегіден тыс құбылыс ретінде қабылданбау керек

Қолданылған әдебиеттер тізімі

---

1. «АТО» АҚ (2016) ҚР білім беру жүйесінің жай-күйі және дамуы туралы Ұлттық баяндама-2015';
2. Leckie, G. және Goldstein, H. (2009) 'The limitations of using school league tables to inform school choice, *Journal of the Royal Statistical Society* 172 (4), pp. 835-851;
3. Connolly, M. және C. James (2006) 'Collaboration for School Improvement: A Resource Dependency and Institutional Framework of Analysis' *Educational management administration and leadership*, 34(69);
4. Gorard, S. (2012) 'How unstable are 'School Effects' assessed by a value-added technique?' *International education studies*, 6(1);
5. de Wolf, I. және Frans J. G. Janssens (2007) Effects and side effects of inspections and accountability in education: an overview of empirical studies, *Oxford Review of Education*, 33:3, 379-396;
6. Perryman J. (2006) 'Panoptic performativity and school inspection regimes: disciplinary mechanisms and life under special measures', *Journal of Education Policy*, 21(2);
7. Courtney, S. (2016) 'Post-panopticism and school inspection in England', *British Journal of Sociology of Education*, 37(4);

Қолданылған суреттерге сілтемелер

<http://foucault.info/doc/documents/disciplineandpunish/foucault-disciplineandpunish-panopticism.html>

<http://www.telegraph.co.uk/technology/2016/05/14/stuck-on-your-gcse-and-a-level-revision-this-app-can-help/>

<https://www.agencycompile.com/agencies/value-added-network/>